

کادیه سنگره

پنجابی ساهت سچا نئیر سنگھ پور

اگر دی نہ ہا

14/3/88
President

A.B. S. Adan (Reed)
M M U

سپاد کی بورڈ

1. اگر کر یاں سنگھ راہی
2. جیونت سنگھ شان
3. مان بھارگو
4. منوہر سنگھ چاکر
5. کپول کرشن شاہ

پکاشک: پنجابی سائیت سبھار سنگھ سپورہ (جموں)

اسب حق سبھاوے (اکھویں ہین)

پہلی بار 500

15 اگست 1973ء

قیمت :- 5.00 .....

کاتب :- طارق مرزا جوں

پڑھتا :- جوں پرنٹنگ پریس جوں

• پروکاشت •

پنجابی ساہتیہ سبھا نیر سیکھورہ (جوں شیمہ)

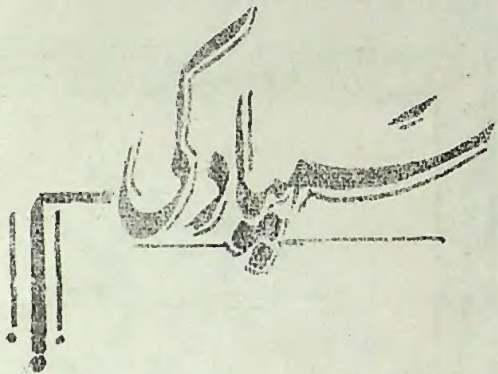
ملن داپتہ

پنجابی ساہتیہ سبھا نیر سیکھورہ (جوں شیمہ)

سنگ

1. زکریا سنگه سکه — صفحہ نمبر 9
2. : اس سنگه پردیسی — 19 " "
3. سیا سنگه چیل — 25 " "
4. : ہر دیپ کور دیکت — 32 " "
5. کیول کر شن شاگر — 39 " "
6. ڈاکٹر کر یال سنگه راہی — 44 " "
7. گوز بجن سنگه اس — 52 " "
8. گوز بجن سنگه بجن — 57 " "
9. حبونت سنگه شان — 66 " "
10. منور سنگه چاکر — 72 " "
11. مان سنگه بہار گو — 80 " "
12. دشوانا تھ دل — 86 " "

پنجابی سا پتہ سبیا زینہ سنگھ پورہ دی ستویں کڑی "اگر دی نہار"
پنجابی سا پتہ جگت دتھ پنشنی کردیاں سائوں دلی نہ کہن ہو رہا ہے۔ اہو دے
دی کیوں نہ۔ اک بچنا آتے دو جا کرتیا واسنجا وٹاں ہی، اسے۔ نور بھرے کنگرے
واکھیاں روکڑاں بھرے حالات دتھ پرکاش ہويا۔ ایسے دن ہکا نور نہیں۔ ہاں
نور بھرے کنگرے "پنجابی سا پتہ سبیا واسنجا پناں چین بن کے سامنے آیا۔
میں دتھ اسی کرناں پنچت ہو۔ سبیا واسنجا بھوشیہ واسکا مار روپا دھارویاں
چلیاں نکلیاں۔ نور بھرے کنگرے "مگروں۔ کچھ کوتاراں "جوتن سنگھ تان
دیاں کوتیا دیاں واسنکھ"۔ در و دلاں دے "سبیا دے کہانی کاراں واکھانی سنگھ
پرکاش تھت ہو چکیاں تے۔ "اگر دی تو ہمارا، پنجابی سا پتہ سبیا دے مبر کوتیاں دیاں
کو تیاواں۔ غزلاں واکھ دے رتہ روپ پیش کرن داتیں مگر ہے ہاں۔ اس مگر ہے
دے ہر گل وارنگ اتے سوگند وں سوگند۔ تے۔ ایہ ساڈی سبیا دے رنگ۔ تے
مذہب علاقائی کچھ تان اتے راج نیٹک سمینداں توں اچیرے اٹھ کے سیکولر
ہون واثوت ویسے۔ پنجاں دریاواں دے جھوم دسٹیکاں دی ماں بولی تان
دلاں دی سڑتن اتے ڈکیریاں پنجلیاں دی کوڑتن توں اچی امرت بانی ہے دریاواں
میں دے گیت گائے تے ہواواں میں دی سرگم چھیرے۔ جو کہ رنگ ویرے

ریشیاں - ناکھان جوگیوں - فرید - نانک - لمبے ور کے ساٹھا لوکاں توں جھٹ -
 پورن سنگھ - شوبھا لوی - بیجا عیسائی - جلال دین قاضی - اتے ہاشم دی کوتیا
 دامادیم بنی - اس دی وشالتا توں کون سمیت کر سکدا ہے - لیسا اے وشالتا
 توں سنگھ رکھ کے اسی اگر دی نوہار " توں فارسی لپی ورتج پیکاشت کرن دا
 مفیدہ کیتا ہے -

اسی ورتج کوئی سندھ نہیں کہ پنجابی زبان دی وگیا تک لپی تاں گورکھی ہی
 ہے - جس دی پروڈتا پنجاب یونیورسٹی لاساں ہے - پنجابی وگیا تک نے ایم اے
 پنجابی لپی گورکھی لپی لازمی قرار دے کے کیتی ہے - پھر بھی ساڈی ریاست جوں
 کشمیر توں جھٹ پنجاب اتے پاکستان دی بھتی دسون فارسی لپی ورتج ہی پنجابی
 لکھ پڑھ سکدا ہے - اس لئے اس ہے کہ پنجابی زبان اتے پانڈکاں دے گھر
 دی وشالتا توں سنگھ رکھ کے اس پستک دے فارسی لپی ورتج چھاپن دے فیصلے
 توں اجیت اتے حق بجانب سمجھو گے -

"اگر دی نوہار" دے چھاپن دا پہلا ایڈیشن تاں اوہناں کوٹیاں نیاں چھاپاں
 دی سنگھالی ماتر ہے - جو جہاں سونہا لکھ دے - اناں بھیتی ہی حالات
 دیاں جوبوریاں کارن لکھنا چھٹ جان دے نے - اتے انہاں دیاں کئی انوی رجھاواں
 دے دی لکھ ورتج الوپ ہر جاندیاں ہن - پنجابی ساہتیہ دے اتہاس دے پہلے
 پڑاؤ تے جوں - پنجابی ساہتیہ دے اتہاس کاراں دوارا ورتج جوں و کشمیر
 دے مہان کوٹیاں دی سہی دی گرد ورتج گو چھاپاں الوپڈر رجھاواں دیاں ایساں
 بہت ساری مشالاں دتیاں جاسکدیاں ہن -

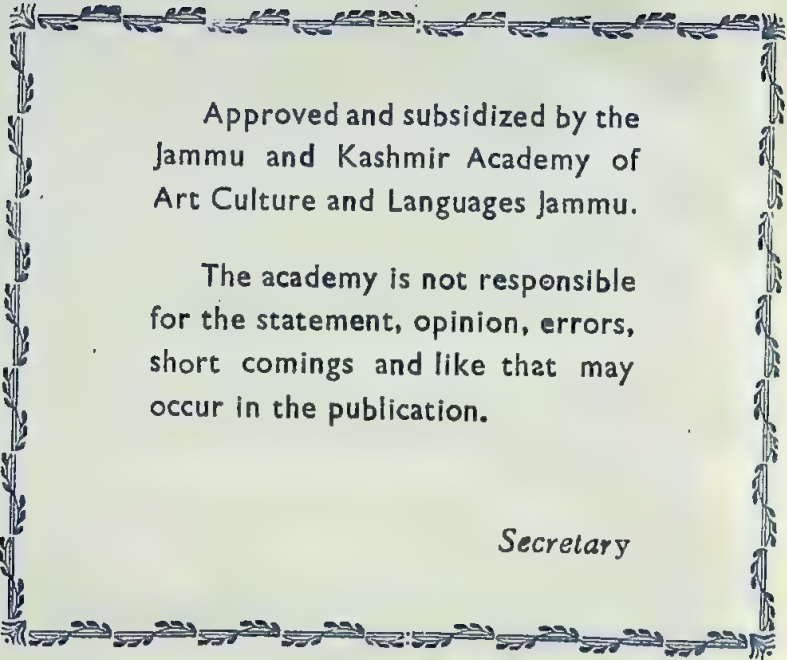
جوں و کشمیر ورتج تاں پنجابی ساہتیہ دا کوہا ہی اتہاس ہے - جن دا مہنت
 پورن پیکوٹاں لکھ رہا جیواں دی کھونج ہے - ریاستی ساہتیہ کاراں اوپڈ سکھری
 نال تاں سرکھوں وکاس (Extension) دے پڑاؤ تے کھڑے ہزاتے
 کنالید لیشن (Consolidation) توں پہلاں بہت ساری سکھری

جھاڑنی آپیکھت ہے۔ جبدی ساٹھوں پوری پوری آس ہے۔

دو جا اور دیش سبھا دے ودھائی انوسار لوئیں اکیھر سے کوئیاں
دیاں رچیاواں پرکاشت کرنیاں اتے انہاں دی ہر کچھوں حوصلہ افزائی کرنی ہے۔
تینجا اور دیش برحقن ہاراں دا آئٹک پرکاس جو ہر پستک دے لیکھک دا
سہندا ہے۔

انت رتج اسیں سب کوئیاں دے دھنواد ہی جتہاں نے اس پتک
رتج شمل کرن لئی اپنیاں قیمتی کاوتیر رچیاواں دے کے لوازیہ ہے۔ اتے
انہاں پٹھکاں اتے ودوان الوحیکاں دے دھنواد ہی سوال گئے۔ جو سبھا دیاں
پرکاشناواں خاص کر کے سہلی پتک ہائے اپنیاں قیمتی راواں ساٹھوں
بھیج سکے گئے ہوں

سمپادک

Approved and subsidized by the
Jammu and Kashmir Academy of
Art Culture and Languages Jammu.

The academy is not responsible
for the statement, opinion, errors,
short comings and like that may
occur in the publication.

Secretary

دھنواو

موتیوں کی تیاری کے لئے جواہر سنگوں نے خدمت
کی تھی ہے۔ جیسے اُونٹا ہادی کیتی گئی خدمت و جواہر سنگوں کی بہت
سجھا رہا ہے سنگوں کو پورے کے پورے دار آئینوں کے
دھنواو نہیں کر کے تاں اہمیت ساتھ ساتھ
بنیادی مقصد دیا اور لگنا ہوا ہے گی۔

اپنی مصروفیات دی پروانہ کر دیاں ہوئیاں مندر سنگوں چاکر
کیرل کرکشن شاگرد اتے مان سجھا کر گئے اس کے ساتھ
پرس سیر دی تیاری کے لئے دن رات اک کیتا۔ اہمیت انہوں دی پریرنا
اتے خدمت ہی ہے۔ چھوٹے بچے کے رُپ و رُوح کے سنگوں
نوں کیفیت کر دیاں سالوں کے خوشی ہو رہی ہے۔ انہوں
کی خدمت کے لئے انہوں کے ادا کر دیاں سالوں کے مسرت ہو رہی ہے۔

مان سجھا کر گئے پنجاہی ساتھ سجھا رہا ہے سنگوں کو پورے دار
داتا اتے مالی ہون دامن پرانیت ہے۔ نے سجھا کر گئے
لے تے توہن کے لئے جتن کیتے ہیں جنہاں نوں بھلایا نہیں جا سکدا ہے

جسوت سنگی شان
جسوت سنگی شان

ڈاکٹر کرپال سنگھ راہی
پروہان

۱۰

اس میں سب سے پہلے "اگر کوئی نہار" دے دیج
 کوئی دے سلام دی ترتیب کوں نیت کرن لٹی اُٹاں
 دے ناں دے پیسے اکھڑ دی پہچانی ورن ملا دیج
 ترتیب دیکھی گئی ہے جیسے دو گویاں دے ناں
 دے پیسے اکھڑ ملے دے نے اتھے عمر دی قدر
 کوڑیاں ہوئیاں توڑے نوں پہل دتی گئی ہے نہ

 جسونت سنگھ شان

امریکی سنگھ سکھی

(جولائی 1938ء)

کشمیر نوں دھرتی داسورگ کیا جاندا ہے اتے پوچھ نوں کئی
کشمیر۔ اس حسین وادی دی کائنات دا ذرا ذرا حسین اے پر مڈھول
دا جلوہ کھنڈ دکھرا ہئی ہے۔ مڈھول دا حسن نیلے گھاہ نوں اک لانا دین
والے۔ مڈھول والے کیا مہرتے کیا عورتاں جویں ربانے دیسے
سہیں گھرا دتے گھر گھر کے نقش اساتے ہوں۔

مڈھول دے لوکاں نوں وردان ورتج منن تے زبان ملی ہے "سکھی"
انساں دچوں سر مور ہے۔ او پنجاہی پوجا جیاد کوی۔ قلم دا دھنی اتے زرد دل
انسان ہے۔ اس نے زندگی دا ڈونگا بھسیر ہڈ بڑی نازک خیالی اتے
کھلچھوآں نال اپنی رچیاں ورتج پیش کیت ہے۔ او مصیبتاں نوں جان بکھ
کے تاں نہیں سمجھدا پر زندگی دے گھل ورتج کدے پڑھدے نہیں تھیان۔
پوچھ دی اس دھرتی نے چراغ حق "حسرت"، کرشن چندر،
دینا ناتھ "رضیق" ٹھاکر "پوچھی"، کوی رام سنگھ، بھائی بالک سنگھ "جی" اتے
جے دیو سنگھ "دت" ورگے ادیب دتے اتے امریکی سنگھ "سکھی" نوں
ریاست جوں کشمیر دے ہی نہیں سکھے پنجابی ساہت جگت نوں بہت بہت
آساں ہن۔ اسدیاں کویتا داں پنجابی رالیاں ورتج عام چھیدیاں ہن۔
اور ساہت کاراں دیاں محفلاں اتے مشاعریاں دی رونق ہوند اے۔
ریاستی پنجابی کوی "سکھی" نوں چنگا کوی کہندے ہن اتے "سکھی"

بھائی جے دیو سنگھ "دیت" "نوں شرومنی کوئی مندا ہے" "سکھتی" "کھائی کار
دی ہے۔ اتے الو چیاں اتے سہتا ازمانی دی کردا ہے۔ پر اُسدی شاعری
دامرم اُسدے رگیتاں دی دل چھو مندی تڑپ دینج ہے۔ اُسدیاں
کوئی تن کھیاں دیاں کو تیاواں تے گپت لکھے پیٹے ہن۔ چھیتی ہی اُسدی
کتاب دے چھپن دی امید ہے۔

امریک سنگھ سکھی

آسا سنگھ پودیسی

ستویں زرت

(۱۱)

آمیترا!

اسہا ستویں زرت دا
کوئی نام رکھیے۔

سوز اپنی دھپا پرج
آپ ہی ٹھہلس گیا ہے
اندر دیو دی نگر دُب گئی
دوندیاں مے پانی دتج

اکھاں دی سکھن دی
لگدی اج بھاری بھاری
انوکھی جیٹی نیندے ستا
میرے ساہاں دامندر

شہر و عات تے اُنت توں رہیت
دھوڑ و بچ سُنیاں نے
کہانیاں دھوڑ دیاں
راج دھوڑ و گیتیاں نے

چن دیاں کرناں تے رکھیا
اج تیرے نے بیر جیا
میں آ پاء دھونڈ دیاں
آپے ہی گواچ گیا

کو تا وی عزت لسن
ار تاج ستویں رت دے
ویشیہیاں پونا کھینڈن جڑیاں
میرے سہاں دانشکار
آ میرا !

اس ستویں رت دا
کوئی نام رکھیے۔

یادوں تیریاں

(2)

جہڑوں جہڑوں دی آئیاں
وے یادوں تیریاں
اساں دل دے کول سیٹھائیاں
وے یادوں تیریاں

جہڑو جیاں دا نیہرا پھایا
سائوں غم دے تاپ ستایا
آئیاں بن کے دو آئیاں
دے یادوں تیریاں۔

کینج دُنیا دے میت کھاٹے
کینج دُنیا دے میت کھاٹے
سائوں لکھ رہے
وے یادوں تیریاں۔

جذبہ فکران سے بدل کالے
 ہر ساڈے سے ہوئے اُدالے
 اسان گیتیاں نال مسجائیاں
 سے یاداں تیریاں۔

جذبہ کدے کوئی پیڑت گھڑیاں
 ساڈے آن سر ہانے گھڑیاں
 ساڈا درد وندادن آئیاں
 سے یاداں تیریاں۔

زندگی دا کوئی رنگ نہیں سی
 جیون دا کوئی ڈھنگ نہیں سی
 اج سب سمجھاں بھکائیاں
 سے یاداں تیریاں۔

گہمت

(3)

یاد کوئی پھر آجاندا ہے

یاد کوئی پھر آجاندا ہے

دلالتاںِ واضحہٗ جہِ عقل جاندا ہے

اک دردِ کلیجہٗ سس جاندا ہے

جہِ اکھیں ساونِ تخیل جاندا ہے

یاد کوئی پھر آجاندا ہے

یاد کوئی پھر آجاندا ہے

ہر شامِ جانِ تنہا کھڑے نے

چاہِ دلِ سولی چڑھنے نے

تے اُس کے کھوئے گڑھے نے

یاد کوئی پھر آجاندا ہے

یاد کوئی پھر آجاندا ہے

ہائے یاد دی انگلی نوں بھڑکے
جبرائیل اہاں میں تڑکے تڑکے
اکھیاں وینج میرے شبنم اہل کے

یاد کوئی پھر اجاڑا ہے
یاد کوئی پھر اجاڑا ہے

THE NATIONAL ARCHIVES OF THE UNITED STATES OF AMERICA
PRESERVE AND MAKE AVAILABLE TO THE PUBLIC THE RECORDS OF THE
FEDERAL GOVERNMENT OF THE UNITED STATES OF AMERICA

ہو کا

(4)

میرے ہفتہ فوج طوطا گیتان دا
میں در در دیاں ہو کا
میں اک انسان ہاں لوکا
کوئی خیر آزادی پاوے
کوئی خیر آزادی پاوے

حنینوں کو سیا کیسے سیا نے
سربہ توئی آتم ماراں و دیو
میرے دیم وی مانسرا دیو
حنینوں روگ غلامی کھانا
کوئی خیر آزادی پاوے

ماہیرے دے بھرے چار جھیرے
مذہبیاں دیاں آجیڑیاں تے کوہیا
سہرہداں مارچ کھیریاں جھیریاں
میںوں ربا وی منہ نہاوے
کوئی خیر آزادی پاوے

مٹیوں تارا چپکے پنچھی نے
 جھڑے کھل اڈاریاں لاؤں
 ہر سیاں پپا جان لنگ آؤں
 میری رُوح سڑپے کُلاوے
 کوئی خیر آزادی پاوے

ناگیت آزادی گاون
 میرے ہوٹھاں سے باندھی
 میں اک انسان ہاں بندھی
 تھو جبد اٹیا جاتے
 کوئی خیر آزادی پاوے

میری سوچ تے لگے پیرے
 میرے سٹھاں دتھ تھ کرپاں
 ایہ کس تقدیراں گھرھیاں
 مٹیوں قید راس نہ آئے
 کوئی خیر آزادی پاوے

میرے تھو دتھ تھوٹھاں کیٹیاں وا

آساننگھ پورہ

نام :- آساننگھ پورہ ہے۔

تیا جی دانوں :- سردار ودھواواننگھ جی ہے۔

آیا جی دا جنم پتیل زمینگرنگھ پورہ دے پنڈ دیہ پیر مار تھ ۱۹۳۸ء
 ورتھ ہو یا اتے ۱۹۵۶ء ورتھ میٹرنگ پاس کر کے گھر دگی کم کار ورتھ مایا
 واسنہ وٹانڈے ہے۔ جنوری ۱۹۵۸ء ورتھ دیا سبھاگ ورتھ ادھیا
 گئے۔ اتے اپنے گھر کو لوں کئی دیر گھڑھ سو میل دور پہلو پیل سرویں کرن واسنہ
 ایہ دوری اپنے پر لوار ناٹوں انہاں دے جیون ورتھ اک پہلا موقتہ سہی جو کہ بدلدی
 اک ادھیا لویں تے برہوں دی شکل ورتھ بدل گئی۔ اتے سرکاری ڈیوٹی توں فار
 ہو کے اکانت ورتھ بیٹھ کے کچھ برہوں دے ہار پوسے شروع کر دتے
 برہا انہاں دے جیون ورتھ کو تیا لونا ہے آٹا۔

کے سر برہا نیوٹیل پڑھائی دے نال ہی دلشیا بیا۔ دھارنک خیال
 اتے انقلابی رنگ دیاں کو تیا وں تے کہا نیال نکھ کے پھیل پڑتے۔ کدی کوئی
 نیں کہتا کہ ایہ سن مجھ عام لوکاں تک پہنچا کن۔ نالے بچہ آرتھ آپ اوڑھاں
 اسی طرح کئی شہانگ لوگ لسان سبھا اتے سدھارن اتے ٹیک پلٹاؤ ورتھ پارکا
 دے صفیاں تے اکیلے چھاپے خانے دی راہ دیکھو ہے۔ پریشیانی سبھا
 زمینگرنگھ پورہ نال میٹرنگ ہون کر کے تے سبھا دا میٹرنگ چلے سگھو۔
 جذبات دی ترجمانی ہوتی ہے۔ اتے انہاں لونا اپنی لونا پورہ
 کریشیانی سبھا میٹرنگ پورہ دیاں کہتے تے
 جذبات بھرے خیالات برہاں پریشیانی سبھا

چردیسی پیارے

ہائے ہائے سمجھ نہ آئے
کی کجھ ہو یا کداں ہو یا
کی کجھ ہونا کداں ہونا
پیر پیر دی میں سو جاں دے بیج
وہا رہنا مٹا مٹا کھنا
کی ہو قے کجا پیر کی اے
میر پیر تہہ تہہ ہو نہ دیو
تے ہونا اسی چاہی والے
کناہوں روگاں کس لئی روگاں
دور دور کے تے کتب کتب کے
کناہوں جینا

جین لئی تے چاہی والے
ہر دھرم کی تہہ تہہ ہوں دا

بھر پور سونا
 تاشیوں جگ و تیج جی سکدا اے
 بندہ اچنکا باہو بلے نال نال بھی
 چاہی دا اے سچ جان
 جس نوں سارا جگ بیالو تیج
 جگ دے اندر بھانت بھانت دے
 رنگ تیارے
 ایناں دے دکھ دکھ نہیں
 کسے کسے نوں اپنے دل نوں
 بھاند بیارے
 پرکھیاں دے چا دلاندے
 پھر وی جگ و تیج رہی جانے نہیں
 تے پھر ہے نہیں مول کو اے
 پر پھر وی جنیدے نہیں
 تے جی ہے نہیں
 پر دسی بیارے

مے دی پکار حاکماں

تھکھکھ پیسے دی پوری تیں ہوسکدی
ہوون حاکم کننگال ہے دیشیش اندر
میرے دیش اندر کئی غدار وسدے
کافر کئے نہیں مومن دے مجس اندر

تھو غرہنہاں دا ٹولہ ایسے کئی جانے
غریت لاندی غریباں نوں مجس اندر
لندے لچے پروہان نے بنی بیچے
ہو چھے پھرن داناواں دے دس اندر

سمے کرے پکار ہون حاکماں نوں
ابو یس ہو او پیسے نہ بیٹھو
اتے نک کے تپدھ دُر اڈا لے
مُجھل کے فرض ہو گھیسے نہ بیٹھو

میرے دیش نوں غریت دبار نی اے
کھو لوکن تے اکھاں اکھیر وکھو
خلیہ پایا منہ کائی سبھاں تے
پر دیشی تھیلو نہ فرض نبھیر وکھو

ادھیایک

میں اک ادھیایک ہاں دیش دا
اتے نالے یگ پلٹاؤ ہاں
پچھڑی تے سہی خبتا نوں
اوم دے اکا ہاں ودھاؤ ہاں

میرے حال تے نہ کوئی رٹم کرے
بے شک ان ہونی ہوندی ریٹے
پرستہ نہیں سکدا اے کچھ میں
کر ساری قوم و بچاری روندی کیٹے

میں دیش تے قوم لئی ہریے
سیوا وچ حاضر رہندا ہاں
مبیرا دیش ترقی کر دے کیٹے
محنت کر داتے کمندا ہاں

وزگار ہے میری قوم تائیں
 تے نالے قوم پنہیری نوں
 لکار ہے میری قوم تائیں
 تے نالے قوم پنہیری نوں

اٹھو بچھو - گردو - بزرگو
 تے توڑ داپس رنجیری نوں
 لاؤ ٹھوکر ہنکیریاں باران نوں
 تے نالے ٹھاٹھ امیری نوں

تئیں ہور اڈیاں کر سکدے
 نئیں لائے لیے جبر سکدے
 پردہ سیسے راہے آجاون
 اسیں ہون نہیں جگر اگر سکدے

سردار سیوا سنگھ ستیل

نام: سردار سیوا سنگھ ستیل

پتیلی واناں: سردار نیر سنگھ جی

پہنچا: ۱۔ ۲۲ فروری ۱۹۴۲ء تحصیل بارغ دے نیڈ کوٹھیاں بمبھوڑہ
 سر مشیر ورج ہریا۔ آج کل شہر نارمٹی کیپ سنبھل وارڈ نمبر ۱ تحصیل نیر
 سنگھ پورہ ورج رہا ہے۔ پھوپھل ہائی سکول سنبھل کیپ ورج شہر ورج
 کیپ تے ۱۹۶۲ء ورج میٹرک پاس کیتی۔ ۱۹۵۴ء ورج ہائی سکول کیپ
 ورج لوکری شہر ورج کیتی۔

کو تیا لکھن داشتوق ددیارتھی ہون دے سے تورا پیرا ہریا۔
 اتے ودد اگیا۔ ان کے اوہاں دیاں کمی کو تیا وائ سکھ سندھیش جولا ورج
 چھپ چکیاں نے۔
 سائیک کیتر ورج لینے دوکاڈ سنگریہ میرے پریم" تے
 "پیارے بندھن" چھن واسطے تیار کیتے ہوئے نیں:

عاشقوں نے جھوٹے لکے نہ ہوندے
ہمارے عاشق وہی کرموں کے ملے نہ ہوندے

نہ ہوندے قول قراراں کے بندھن
جسے غیبی کسے دے اشارے نہ ہوندے
اکسٹوں جسے دوچے دے سہاے نہ ہوندے

اے امیر نہ ہوندا اے تاکے نہ ہوندے
تے کون کسے لئی مرہٹ جاندا

جسے اندازوں اور وہی پیارے نہ ہوندے
نہ ٹھلکے ہی پھر سو سنی چنارے اندر

اقراراں کے جذبے کتوارے نہ ہوندے
نہ چڑھدی اوبھکتی کپتے دے اُتے

بلاپاں کے راہ جسے نیارے نہ ہوندے
اے ورنج نہ ہوندا ورنجی کے نہ ہوندے

تے پیاروں کے سودے اُدھارے نہ ہوندے
اے سیاہی ہی مولوں مک جاندا سارا

جسے زلفان کے لیرے لپارے نہ ہوندے

اوہ ہے بے اُچے ستارے نہ ہوندے
 تے میرے دی کرم بے ہائے نہ ہوندے
 میں بھل کے قراراں تے ہنگامہ نہ بھڑا
 بے نیتیاں دے شک ہلائے نہ ہوندے
 اے پیار نہ ہوندا جیساے نہ ہوندے
 جے پیاراں دے عجیب نظارے نہ ہوندے
 سوؤں رب دی دلبر جے اک دی نہ ہوندا
 تماں عاشق دی سائے دے سائے نہ ہوندے

گلاب دے چھل توں

واہ گلابا سو نہیا کی عجب بہاراں
 تیسوئوں صدقے ہونڈیاں آکاش پھولاراں
 جو بن ویت توں آن کے جو بن بن ڈھلکس
 جھلجھل جھلکے لکھ کے تے جھلجھل جھلکس
 جو بن تیرا انوپ ہے روپ پیارا
 تیسوئوں آگے لنگ کے ہے نرنگ پیارا
 خوشبو تیری خنک کے ہے رُش و مسکاندی
 سب تیریاں حقیقاں دیکھ کے تے صدقے جاتدی
 تیرے راہ دارا ہی جو تھل تھلکس ہويا
 تیری دنیا دس کے بس تیرا ہويا
 تیری دنیا عجب ہے توں مجھوں آگے
 مجھوں غضب ہو جاوے اندر سخن لگے
 جد و اتاں دیتیاں وند ویں تے جھلکس
 واتاں دے دے وایا نہ رتا تھلکس
 پروان دیا حد تاں بک گئی توں آیا وانی
 تیری مہترا جگت صبح ہے عجب کہانی

رُباعی

سنار ساگر ترن لٹی ہی دُور ہندی بندگی
 بندگی سے نہا جیون ہند افری گندگی
 لڑ پھڑ توں اک داتے ٹیک دوجی چھڈے
 سٹاے اپنا آپ ہے آرمہ چاؤنا میں زندگی

رُباعی

دھک کے منہ کفن ہے مالِ آج میں جھکا کے سر تیر ویر آیا ہاں
 اٹھا کے نہ پاپا کستاں دیا کر کے گناہ میں گناہ بگاڑ آیا ہاں
 کہتیا پورا نہ جو قول اقرار کیا ہوئی سیتوں نہ سبکی سنار اندر
 تائیوں جھکاڈا ڈر دا شرم اندر تیرے کول لہج ہوئے شمسار آیا ہاں

رُباعی

چھٹ قسمت نوں توں رونا دھونا۔ تہمت کرتے آن بنائے
نیا جیون توں توں جیون جوگا جیون اچی شان نیلے
شان تیری دتھ جگے جھکے تیری دتھ دنیا پرچ
کمر نیکی تے اپکار توں بندے جیون اپنا مہان بنائے

پیار

آؤ "رچن" انت "وساد" دیکھو
 دیکھی "پریت" دی ریت اتھاہ جوڑی
 پیار کھنچ ہے کھنچ توں پیار آئے
 آئی پیار دی رچن توں آؤ پوٹھی
 پوٹھی کھنکھی دلدی دکھائی ہے
 دکھن اسدی انت وساد توڑی
 وساد آؤ ہوندا پیار مندا نہ
 پیار کھنچتے وساد دی بنی جوڑی
 پیار مکھیا وساد وجود آیا
 وجود انت دا دل توں کھائے یارو
 دل آداس سواں توں دھوہ جے
 دھوہ جگر توں انت ستائے یارو
 اودھ سماں نہ مڑے ہتھ آؤ
 ہتھوں گیان نہ مڑے آئے یارو
 ہتھ آئے نہ نکلیا تیر ہتھوں
 ہتھ ہتھ ہی دھمکائے یارو

ہر دیپا کور دیپک

نام۔ ہر دیپا کور دیپک ہے۔
 تیا جی داناں۔ سرور مہندلو سنگھ جی ہے۔
 آپ دا آبائی عداقرہ مقبوضہ کشمیر ورت ہے۔ ۱۹۴۷ء دے گھلوگھارے
 ورت آپ دے اتا۔ تیا شرنا رتھی حالت ورت جالندھر گئے۔ اکتے دسمبر ۱۹۴۹ء
 ورت اناندا مہر یا۔ پنجابی تے ملاقاتی زبان پوکھی دے مشہور کوتھی سورگیر گیانی
 بدھ سنگھ جی اناندا دے نانا جی گلدے سن۔

آپنے ہڈی پڑھائی جالندھر ورت شروع کیتی۔ اتے اُنکوں بعد آپ
 جی اپنے اتا۔ تیا جی سمیت آر۔ ایس پورہ ہونا آگئے۔ اتے دسویں بجیا آر۔ ایس
 پورہ ورت جی پڑھائی پیتی۔ دسویں پاس کرن مگروں انہاں نے ۱۹۷۸ء ورت گیانی
 پاس کر لئی۔ اتے پچا۔ یو۔ سی کٹوں اپرنت پڑھائی وی جاری رکھی ہے۔

اپریل ۱۹۷۸ء ورت آپ نے بموں دے شبیر و دیا و بھاگ ورت سرور
 سرور کیتی جو کہ ادھیانیکا دے عہدے تے ہے۔ کھانی تے کوتیا لکھن داشوق
 دسویں دی پڑھائی دے وقت آئند آیا۔ جو کہ آپ نوں نامکے وکوں ورتے ورت دیپکا
 اتے ۱۹۶۹ء ورت پنجابی ساہتہ سبھا زبیر سنگھ پورہ دے

ورث انہاں نوں جنرل سکتر دے عہدے تے پینیا گیا۔ جتے اناندا نے دوسال
 تک سبھا دی سیوا کیتی۔ آپ نوں وی پنجابی ساہتہ سبھا زبیر سنگھ پورہ دے
 میت پردھان ہن۔ آپ دی کوتیاواں تے کہانیاں کییاں گئیاں وی ورتی چھپا
 چکیاں دے ۶

زبائیاں

لکھن لٹی جد قلم نہیں چپکاں - آکھے میں ہاں تیسر کٹاری
 دیکھت تیرے پتے پتے کے - ہو گئی حدوں دھوکھاری
 سناپن دیکھت تیرے دوج - ہن میں ہرگز سہ نہیں سکری
 لکھن دی نہیں جانج تہانوں - سوچ اے دی رہ نہیں سکری

توڑے مینوں ٹوڑے بھانویں - چاہے مار سٹا پر ہے نوں
 صندھ مسجد کھل نہ جاواں نہ کھل جاواں کرشن ہرے نوں
 تنک دھاری کوئی جٹاں بھاری جینگلاں ج کھید اڈاندے تے
 تھقاں تھقاں دی او خاک چھان کے - پھر دی نہ شامتیا پاندے تے

آج شام نہ کوئی کسے دا - میں تیری غلام کہوں ہواں
 مینوں کس حکیم نے دسیاے - رات دی کھو دی نیند نہ سواں
 ہاں دیکھ کر ترس ترستے - تیرے دل دی اکا لے دھواں
 تینوں لکھن دے قابل کر میں - دنیا ج قابل عزت ہواں

سماں داڑھا تچہ توڑ کے جانی۔ پھر گھر کے اندر نواں بنائے
بھراں دے دل کڈھ کے سائے۔ سہرتے راپے پاوے
اکو چھ سائے جاپن۔ آگیا انقلاب کیواوے
سب بچھا کے دیپ پرانے۔ ویلے کوئی نواں شکارے

پیشام

اُوہ میرے قاتل توں خون چوس میرا اپنا لہو دھارہا
 اُوہ پایا نیلے لٹکے توں رکھ اکھیں اوہے چھپا رہا
 اُوہ مت نشی جابرا توں خوب جستن منارہا
 روئے اپنی قسمت کسے دی پے لہے کارن ہی چکارہا
 تک پوشاک اپنی توں نظراں میریاں دیناں دھے نظر آندے نے
 جیتے پیر پیرے تیرا ذرے سبکیاں بھرے نظر آندے نے
 میں دی اک ہاں سکتی اُونہاں ہی ذریاں وچوں
 سُنیا دین آئی ہاں دردِ خبریاں وچوں
 مَن کی ڈرائے تنہیوں نہرا دین آئی ہاں
 کُن کھول کے سُن لے میں کی کُن آئی ہاں
 نرم رہیا ہنس کوئی سولاں بن گئے سارے کھوتا دین آئی ہاں
 جے نہ سمجھیا پل تک ہو جاتیاں پس بدلہ لین آئی ہاں
 تیریاں رخداں دے لئی میری کمان کافی ہے
 پرست ڈھاون لئی میری لہے دی جان کافی ہے
 مٹا دنا چوریا زاری توں ایہی ایساں کافی ہے
 دیکھ آج دا تیرا ایہی پیچھا کافی ہے

آوندی نویدار

اس سدی پدمری دھرتی چوں
کوئی لاوا کھولن والا ہے
کھن چھیر کوئی قبریں وچوں
ہن سرورہ بولن والا ہے
کوئی رسد کر کے پڑے نوں
ہن سانواں تولن والا ہے
سرمایہ داری نوں دیکھ
کوئی خاک جی رولن والا ہے

لہہر دُنیا

جے ہینے تاں ایہہ روڈی ہے دُنیا
 روئے تاں کیلیاں اڈاؤندی ہے دُنیا
 سمجھ نہیں آؤندی کی چال ہے اسدی
 کوئی عجب ہی رنگ دماندی ہے دُنیا

ہن نہ دیندی ایہہ روون نہ دیندی
 کے وی تے ایہہ کھلوون نہ دیندی
 پتہ نہیں ساتھوں پامندی وی کی اے
 ایہہ کھو دی بنیدے وی سوون نہ دیندی

تکھاں مزدور دی جبد سوانی
 یاد آوے پھر اوہی کہانی
 دے سکا نکراوے تہیچے لوں آکھے
 ایہہ کھاکے تے پی لے اتوں ٹھڈا پانی

جہد کیجیاں اُمید تمنت لمیراں
دل چاہت ہوں ویساں آئندہ میراں
وہم ہے رب وا ایہم کجیروں نہیں کروا
دیکھتا میں کجست لوں توں دیو زخمیراں

نثری قبول کرشن شاہ

پڑھی چار ماہ کلاں تحصیل زمیر سنگھ پورہ دے رہن والے نے۔
تعلیم۔ ایم۔ اے (تاریخ) ایم۔ اے (سیاست) بی۔ ایڈ۔
۱۱ نومبر ۱۹۳۶ء توں قصبہ زمیر سنگھ پورہ وچ پیدا ہوئے۔ پنجابی دا
ناں پنڈت جگن ناتھ جی ہے۔ منڈلی پڑھائی زمیر سنگھ پورہ وچ ہی حاصل
کیتی۔

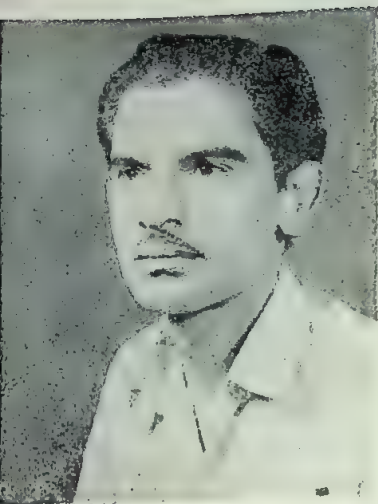
۱۹۵۲ء وچ زمیر ملی سکول جوں توں میٹرس کر کے گاندھی میموریل
جوں وچ داخل ہوئے۔ لکھنؤ عاشق کالج دی پڑھائی دے دوران ہی پیدا
ہویا۔ افسانہ نگاری دی طرف راغب ہوئے۔ اتے پہلا افسانہ ”گویا“ ترجمان
لذعیسا ۱۹۵۲ء وچ چھپایا۔

جانب غرضتھیں دی رہائی وچ اردو شاعری کرن عاشق پیدا
ہویا۔ نے بہت ساریاں کوتیاواں چھپ بھی جیکیاں نیں۔ کجھ سالان توں پنجابی وچ
کوتیاواں لکھ رہے نیں۔ اکثر جیوں و شمشیر پھول اکیدھی دے کوی سمیٹاں وچ
حصہ لیندے نیں۔ پنجابی غزل اچھی طرح کہہ لیندے ویندے۔

پنجابی سائیتھ سنجہا زمیر سنگھ پورہ دے قیام وچ اوتھاندا ہر حصہ
ہے۔ اس وقت مدرسے طے کرتے کم کردے نیں۔ ایناں دی پنجابی کوتیاواں
”پہچھاواں“ جلدی ہی چھپ رہیا اے۔

غزل

آگھڑی بھیر بھیڑ جاؤں اپنے دیوانے دے کول
 ہو رکھ نہی بیارے بس تیرے ستانے دے کول
 مینوں تیری بیوفائی دا کوئی ڈکھ دی نہیں
 دکھ تاں ہے کس طرح بھیڑے ہو بیگلانے دے کول
 جد کہ مٹی آیا کوئی تیرا بھلیکھا پے گیا
 ہن تے آجاؤ اسیں آئے ہاں دیرانے دے کول
 سرد آہواں غم تے اہو کے زندگی دے یار نے
 دس مینوں کی نہیں ہن تیرے ستانے دے کول
 کھل کے گلاں کراں گے دل دی بربادی دیاں
 جے کدی مل جاٹیں شکر آج منجانے دے کول

کیول کرشن شاگر

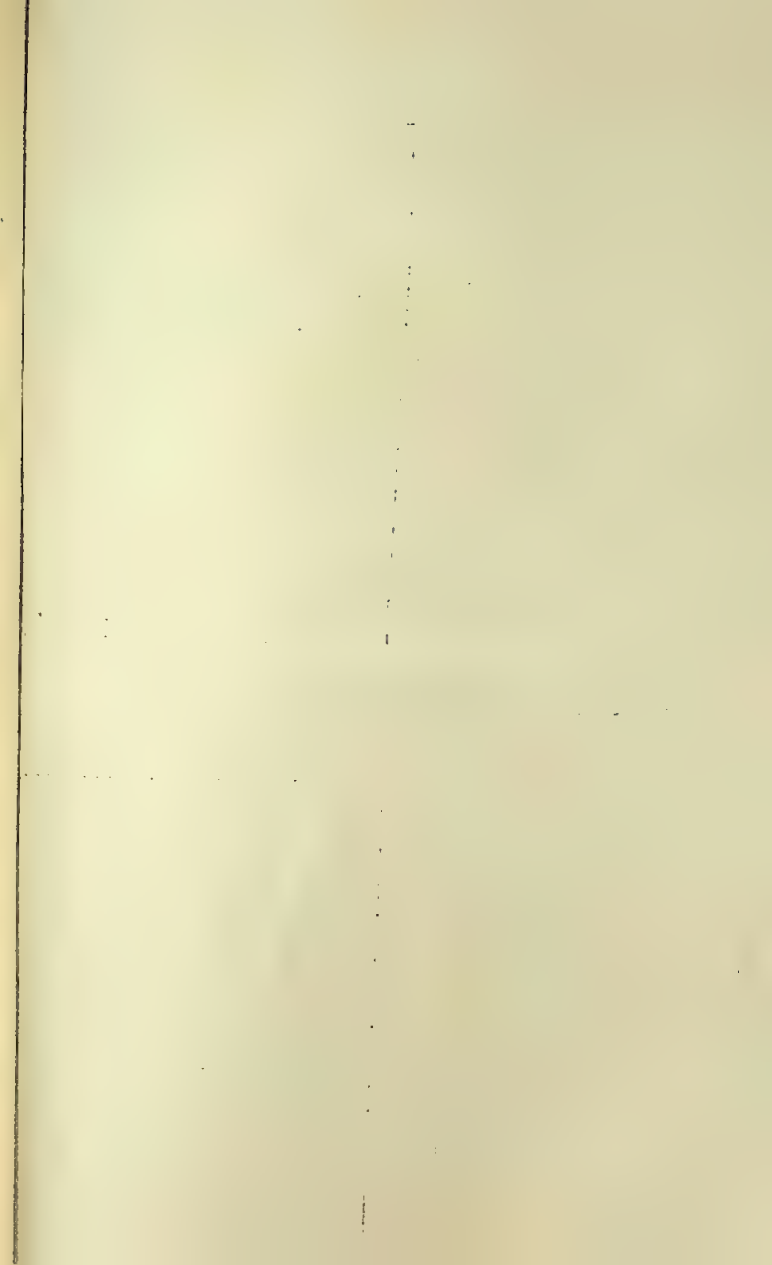
ڈاکٹر کرپال سنگھ راہی

گور بچن سنگھ آس

گور بچن سنگھ بچن

غزل

کئی سوچاں اوھ کر دے بڑا حیران ہوندا اے
 جوانی دے نشے ویتج جس وقت انسان ہوندا اے
 نگاہ مستی بچ اٹھدی اے نویں انگ ہوندا اے
 کسے توں ملن دا دل مچ بڑا ارمان ہوندا اے
 غریباں تے تیاں واسپارا بن نہیں سکدا
 غریبی چوں نکل کے اوھ جدوں مشہور ہوندا اے
 کئی اتھونیاں گلاں اوھ کر دیندا اے اُس ویلے
 جدوں انسان دے ہی روپ مچ شیطان ہوندا اے
 نویں پچلاں دی مہک نال کھڑا اٹھدا اے دل شکر
 جدوں دل ویتج کوئی سوتیا جیہا مہان ہوندا اے

(3)
غزل

اک عجب انداز لہجہ میرے شرماتے دے دے
 ذکر میں دیا آجی جاندا میرے افسانے دے
 آنکھ می بھر کے پیچھے کے دو چار گلاں کرے
 ہو میرا کون ہے دنیا دے دیرانے دے
 بھل نہ جائیں کتے توں پیار دے اقرار توں
 آنہ جائیں توں کتے دنیا دے بھلنے دے
 کہ رہیا کوئی اوڑیاں تیریاں ہن ہو تھان
 آج کہ ہر آگیاں کر توں میخانے دے

غزل

پہلی سبھی نکل نوں دو ا بنا دیندے نے لوک
 دوسرے دی شان نوں بنا گ دیندے نے لوک
 شکل با مطلب نہ سمجھن سچ کی تے جھوٹ کی
 رب جانے کس طرح قصے بنا دیندے نے لوک
 دوش او نہ اندازی کی عادت توں الجھور نے
 بے سہارا دیکھ کے مور کھ بنا دیندے نے لوک
 دوسرے دی پت و اماہر نہ کر دے ادھ خیال
 آدمی دی پت نوں کا لکھ لگا دیندے نے لوک
 دینج دل نے کھوٹ ہوندا اُپر دوں مٹھے بن
 سیریز باغاں نے دینج وی آں لائیں نے لوک
 دیکھ کے انسان نوں مجبور شا کر ہو گیا
 سادہ لوح انسان دی ہستی بنا دیندے نے لوک

ڈاکٹر کرپال سنگھ راہی

ماں :- کرنال سنگھ راہی۔

پتیا جی دانان :- سردار سید سنگھ جی۔

آپائی نیند کو ملی ارجن سنگھ تحصیل رنبر سنگھ پورہ ہے۔ جنم اوتھان اپنے
 اپنے نانکے نیند :- جولائی ۱۹۵۶ء سہل نوال نیند تحصیل رنبر سنگھ پورہ جو کہ آج کل
 پاکستان اکھواند ہے دین ہو یا۔ پیدیاں سے بھی گورنمنٹ ہائی سکول رنبر
 سنگھ پورہ وچ لئی۔ پھر گاندھی میوڑیاں میں کالج جوں توں ایسا۔ ایس
 سی پاس کرن سکھوں میں ٹیکل کالج سرنگر دین داخل ہوئے۔

۱۹۵۷ء دین ڈاکٹری دی ڈگری حاصل کیتے اتے سرکاری ملازمت
 اختیار کر لئی۔ اس وقت میڈیکل آفیسر رنبر سنگھ پورہ تھے۔ تھے کم کر کے
 میڈیکل کالج دی پڑھائی دے دوران کچھ ڈاکٹر لکھے اتے اوتھانوں میں
 دی کیتا۔ ریڈیو کشیر جوں توں نشر ہونے والے ڈرامیاں دین تھیں لہذا
 ہے۔

زمانے دیاں پرستھیتیاں نے قلم اٹھاون تے مجبور کیتا۔ اتے دلی جذبات
 نوں کو تیار ایس لوکاں تک بچاون داخل آیا۔ پہلی پنجابی نظم "سونامی"
 ۱۹۵۵ء دین لکھی۔

پنجابی ساہتیہ سوجا رنبر سنگھ پورہ دے راہی پنجابی دیکھو کاس نال
 ملن داموقفہ ملیا۔ اتے ہور تحقیق دی پیرنا ملی۔

اس ویلے پنجابی ساہتیہ سوجا رنبر سنگھ پورہ دے پرنسپل
 نے۔ اتے بہت زیادہ مصروف ہوں دے باوجود پنجابی ساہتیہ

کوں بڑھاوا دینا دین و بیج اٹھک کوشش کر دے نے۔
بشریٰ کیوں کر شن جی شاکر دے اس شعر کوں بہت زیادہ پر بات

دینے۔
و بیج دینے کھڑے ہوندا اوپروں میں
مسر سبز باغاں دے بیج وی اگل لادینے نے لوگ

اس

اوہ ساڈے اُنٹے سن والیو
 ساڈے وی دن آون گئے
 جد کھی کھی مُسکاوے گئی
 تنے گیت بیہیے گاؤن گے
 جو رے نال اساڈے
 سامنوں آن ساون گے
 کرے سنے جو نفرت ساقھوں
 اک دن ساہنوں چاہن گے
 کی ہو یا ہے اچ دکھ نے
 کدی تاں سکھ وی آون گے
 فکر نہ کراے راہی اک دن
 روندے دل مسکاؤن گے

منتخب نثر

پریم دی یاد

جد یاد پریم دی آئی مینوں
 جھڑی اودے تیناں نے لاہتی
 دل رو پیہ من پیہ کبند اے
 کیسی دل نے یاد کرا دتی
 رہا یاد وی ڈاڈی یاد آئی
 جان لبیاں تے آج لبیا دتی
 چاھوان ساں میں لہریاں دلاں دا
 کیسی پریم نے مینوں سزا دتی
 پریت وان ساں پریم دی چاہ کیتی
 بدے حفا دے سدا وفا کیتی
 یاد کرن گئے راہی نوں لوں سامے
 جیے پریت دی ریت بھادتی

(3)

بیوفائی

اکدن بھیٹا گلزار اندر
لھنوسے اک تے میری چون نظر پئی
میرے سامنے ہی میرے دیکھ دے ہی
پھل اُس نے چوسے ہزار کئی

ایسے تنکے دل نوں بھیس گئی
بچھڑیا کیوں کروا بیوفائی این توں
کے اک دانیں نہ توں ساتھی
ہر اک داندہ شیدا ئی این توں

راہی مڑ مڑ کیوں توں بھینا این
تینوں اینی سمجھ نہ آوندی اے
جس پھل بیج کوئی نہ رس رسدا
چھپڑا اوس توں دنیا جاندی اے

(۴۰)
دُشیاؤں

ڈانڈی تیری یاری دیکھی
ارحان تے چلدی آری دیکھی
حسرتاں دا کردیوے خون
چلدی تیز کشاری دیکھی

کایاں توں رملے پیراں ملے
نیکلے شاہی سواریاں تیری
دوب گئی اے سوہنی کدھر
دھوکے دی اوندھ ماری تیری

میسے انوں دی پھانسی اتے
چاڑھے تیری نیتی اہکاری
بٹ جادوئے گے سب دھوکے
اُترے گی جد تیری خنکاری

(5)

وہیت نام

وہیت نام تیریاں تیریاں
 سب سے جگت دیاں اکھاں وچ
 سوچ چوک رہیاں نے
 کون کنڈراست کر
 دشت خستم ہو گئی
 بس کر پٹانے دشت
 خستم دی حد ہو گئی
 جہ کا لکھ روئے گئی
 موت تہاڑے تے کوہ کھڑے گئی
 اہنا کئے جہاں
 گوڑی بنیڑے سوڑاں گئی ہے
 آنا دیاں دیاں نکھیاں چٹیاں

من نون مود کے
مرن دی جابج سیکھا گئیاں ہن
وینام دی سور بیرے اگوشن
سرب ریائی آزادی دے واسطے
زندگی موت دے گھول وین
نید صرک جٹ گئی ہے
سورج سد لوی چڑھیا ہے گا۔

ویت نام

ویت نام تیریاں تیریاں
 سارے جگت دیاں اکھاں ویت
 رنج پھونک رہیاں نے
 کون کنڈا لپٹ کر
 دھشت دھشت ہو گئی
 بس کروا نے دشت
 رنج دی حد ہو گئی
 جد کا لکھ روئے گی
 موت تھوڑے تے کبیر کبیر ہے گی
 اہسا کے جاے
 گوڑی تیز سے سوڑا گئی ہے
 آنا دیاں دیاں تھکھیاں چٹکیاں

من نون مودہ کے
مرن دی جابج سیکھا گئیاں ہن
و تینام دی سورہ میرتے اگوشل
سرب و نیابی آزادی دے واسطے
زندگی موت دے گھول و تیج
نیدھر کی جٹ گئی ہے
سورج سد لوی چڑھیا ہے گا۔

سروا گورچین سنگھ آس

نام :- گورچین سنگھ آس۔
 پتیا جی داناں :- سروا لعل سنگھ جی۔
 ہم :- مقبوضہ کشمیر کے پیدائشی لڑکا، ورتج ہويا۔ اس دینے والی رتی
 مسلسل مورخہ تحصیل رنیر سنگھ پورہ ورتج رہتہ سے نے۔ ایف۔ سی آفیس
 چنڈی گڑھ ورتج سنا زنت کرتے تھے۔
 "ششمہ کوی گلزار" اتے چنڈی گڑھ کوئی فنڈاں ورتج پنجابی
 نے مشہور وروان لکھاریاں نے میل جول نال اتے۔ اوہناں
 دی سروا لعلی نے پھل سُرورپ پنجابی کو تیا لکھن واسطی پیرا ہويا۔
 جہاں دن بدن درد آگیا۔

دشیں پیار

جندوں و د پیار لگا اپنے دشیں واکاں وی مینوں
 اکاں دے کھیتہاں وی یار و سوہنی لگی جھاں وی مینوں
 رینڈاں ویاں مہیاں رل کے پانی بھرن کھوواں تے جاوے
 سوہنی لگے جھا بھرنالے چوڑے والی بانہر وی مینوں
 رینڈاں دے لبوں دے گہر و جو کھتیاں دے دتج کھیتی کر دے
 راسیاں رانجھے جھتے کھیتاں شوبھا دین گراں وی مینوں
 دُور دشیں دے نیگلے نالوں اپنے دشیں وی جھکی چنگی
 رت سنو کہ صبر تے جیتوں مہاربا واناں وی مینوں
 دشیں میرے دی ہر اک دے ستو مینوں ات پیاری لگے
 آساں بھری جویا دے سدھراں بھری سزاں وی مینوں

(2)

الوداع

الوداع ہے حسرتاں دی خزاں

الوداع ہے زندگی دی داستاں

الوداع مہندے نے سلائے دوستو

الوداع حاکم ماتحت حکمران

الوداع ہے مستقبل اور عارضی

الوداع ہے ہر مقام بادشاہاں

الوداع خاک کی یا نور کی ہر ذرہ

الوداع ہے گل عین اور گلستاں

الوداع ہے واحد بندہ راہ گندہ

الوداع سب قافلہ سب کارواں

انجمن سجاو سا بھیو دیں سفلی کے

الوداع ہو ہے نے میرے ہریان

الوداع والے اے ساتھی مسافر

ہر گھر میں رب توں اک جھٹیریاں شکلاں

۳۱

ایک رات زندگی دی

آؤ کر بیٹے بیٹے کے آج یہ سب زندگی دی
 کہ اس شہر دے پہلے ہے اس رات زندگی دی
 دم توں بیدم بندہ ہو گیا اوندوں
 جو کئی جد سیت نال ملاقاات زندگی دی
 کئی دھنتر ویدوی حکمت دکھاندے ہار گئے
 پڑھی جاندی رہی اے سلوات زندگی دی
 مہمان یودھے سورنے او تار عالم اولیے
 دس گئے نے زندگی میج کرامات زندگی دی
 اے تھلاے اے بہاراں تے خزانواں دوستو
 محتاج دسری ہے ساری کائنات زندگی دی
 غم بھرتے چار دین اپن جو بھی ملے
 اُس توں ودھ نہ مل سکے اک رات زندگی دی

(4)

تیکر ویکھ کے

حیران رہ گیا میں اُونہاں دی بدلی ہوئی نظر دیکھ کے
بیٹے نوں مٹیا جیٹے اوہ اپنا زرد بچہ کے
بھر شاپار کر کے کسائی جو پوہنجی
کروپا گئے اوہم گڈر ویکھ کے
اک وقت سی اوہ بھگی نوں چپار اس بھد
آج کر دے نے نفرت غریب دا گھر ویکھ کے
کھلے دھن دی کمانی تے جڈوں مان کر دے
میں تھد ششہ ہاں کھنڈا اکثر ویکھ کے
چیز لگ گیا مٹیوں اُونہاں نے حشر دا
تھنیکر خودی تے تیکر ویکھ کے

سردار کورین شکرپن

جنم 15 ستمبر 1943ء نوں پنج تحصیل پندری دے اک چھوٹے جے
پنڈ انیاری ورتج ہويا۔

پتیا داناں دے سردار ٹھا کر سنگھ سورن ہے۔
پاکستان نے جد اس وقت تے قبضہ کیتا تے ایہہ اپنے ماتا پتا نال کیر
نکروٹ ورتج لگے اتے ایجے ہی سکول ورتج داخل ہوئے۔ جلدی ہی نکروٹ ورتج کے کسبل
کیمپ ورتج چلے آئے اتے ہائی سکول کسبل کیمپ ورتج ہی میٹرک دا امتحان 1962ء
ورتج پاس کیتا۔ گھر دیا دسر داریاں دا احساس کردیاں کالج داخل نہ ہو سکے اتے
پرائیویٹ صوبہ اختیار کر لئی۔

کوٹیا لکھن واسحق سکول دی پڑھاٹی دے دوران ہی پیدا ہويا۔ مگر بعد
ورتج جوں جوں سماج نے زبان دی کوشش نہیں۔ انیاں دی کوٹیا دی زبان سکھ سکے۔ بلکہ
سود زیادہ انجری دی گئی۔ انیاں دیان کوٹیا دیاں لچھے رسالیاں ورتج چھپ
چھپیاں تھیا۔ اتے ریڈیو کثیر جوں توں دی اکثر نشر ہونیاں رہندیاں تھیا۔
زیادہ تر سماج سدھار اتے کرائی کاری کوٹیا دیاں لکھدے تھیا۔
(1) "محبت بہاراں" ان جیسی (دیش پریار دے گیت۔
پے تے اس رس کوٹیا دیاں)۔

دعا "ہکونا" ان چھپاؤ کرائی کاری تے سماج سدھار
کوٹیا دیاں) جلدی ہی چھپ رہیاں تھیا۔

غزل

دل کو مل نون میں سار سار کے کد تک راست چمکاواں میں
 راہ تیرے دس تکت تک کد تک دل دی اس بجھاواں میں
 ات تان کٹیاں تڑپ تڑپ کے یاد تیری دکھ سینے ورج
 سنا سار سواہ تون کیتا کس نون جا دکھاواں میں
 کدی بنی سیں دل دا کھڑا آج او پھری ہو دکھ ہو گئی اپنا
 چلے دے رونے دھیدے دلاوا کس نون حال سناواں میں
 سویرے ملنے ستانی و چھوڑا دن خوشیاں دے رات غماں دی
 ہر نی ہر شے ورج دھوکا ہے کس نال دل لگاواں میں
 سطر سطر کے میں کوٹہہ ہویا اس دل دی لکھدی آگ اندر
 دیہا کنوں ہے کون بھلے کس تون پانی پواواں میں
 آن کوئی آئے دیکدی آگئی اے راجن تیری ہیر جٹیں او
 نل پاؤں لہا چوکھا چنگا بچن آپ دکھ جاواں میں

سینہ اندر ہی سناؤ سوا کیسے چکھا دانگ الہیہ بانیٹر بالقی
 اکھیاں روندیاں تیرے رونے توں غم دھون دے روک اُبال ناہیں
 دین سکھاں دے سارے بے مکھ ہو گئے سمکھ غاں دے رات منھوس ہو گئی
 رجز جہان کوں جان دارا بھلیا کس جگہ تھیں لے آندا خیال ناہیں
 رجز خار تے متاں بکھار آئے اکھیاں قیاس دی آس مچھ بیکدیاں نہیں
 کیاس واں آج سارے سنیاس لے گئے سفر پئے توں جہز جہاں ناہیں
 ہر دیا لاچار تاں پیار اں کھار کھاوی رشتے دار سارے بیکھے خار ہو گئے
 کھانگہ رنگ و رچ بچن لے پھول لڑیاں روضہ ترافی ہن مٹی بھنجاں ناہیں

پہلے اڑکھاں ورج مول نہ دیکھ جاتے
 اصل روح اس کبھی اٹھا ہے او
 اس سے کسکھاں دی کھان اک بیو ملی
 میرے جواہر اتاں لہیا بادشاہ ہے او
 بھادریں لڑھکھڑا کھڑا کہار ہی ہے او
 اسے میراہ اوہا سدا سے سوختا ہے
 کچھ وی نہ ہر نذریاں اے بچن او تان
 شاہاں توں دووا شہنشاہ ہے او

اکلے میں دے منہ دیاں سب بیہکان
 ارج توں اک وی اکبر قائل نہ بن
 جیہٹا عقلاں کا ٹٹنے ہر دلی گونی
 کہ نہ گوریت نہ ہر قائل نہ بن
 دل جسم جیسا ہے نہ جھم سماں اپنی
 جیہٹا بنی اندیسہ واقلاں نہ بن
 بچن نہ ہستی تے رکھاں نہ مار کھیاں
 کایاں نہ ل تقدر و قائل نہ بن

بذرا بن جہا بنوں اپنا بنائے

یاد رکھو توں آج سناند اجنوں ہیں
 ایہہ راکش روپ اکھاں کھاند اجنوں ہیں
 کتیاں انگ لٹپے توں دیکھاند اجنوں ہیں
 بھیرے بولانت ہی سناند اجنوں ہیں

دن چار پھر سن دن ادھ آؤنا
 راکش توں تینوں اپنے بندہ بناؤنا

ایہہ کھکھال تر سے توں بکسیا اڑاؤں
 ایہہ تن تے لیراں توں ذریاں نہاؤں
 ایہہ پیدل پیریں چھالے توں کاراں بھاؤں
 ایہہ خیر اپنا کھاوے توں ہی جان کھاؤں

لہو اید اپنی کے نہا توں پل نہ بکسیں گا
 اے بندیا توں بچے توں نہ بکسیں گا

جے زمانہ چھتیں اپنے کٹ لیتا ایں
 مہتابا رتے تیرے نہیں ڈانگیں لیتا ایں
 سنگم سے دکھ اپنے گنہگار کٹ لیتا ایں
 سنگم آگے امتیرا ساہ گھٹ لیتا ایں

جان ابدی رکھ لے تے اپنی جیہا لے توں
 بچن بن جاتوں اید ایںوں اپنا لیتا لے توں

ہنگامہ دیشی دی آزادی تے پاکستانی جیند شع مجیسا روحان نوں محالہ کرے

اے ہنگامہ دیشی جیسا دی پتھر ہے ایہہ
کہ تیرا ہنگامہ پورن آزادی ہے ہن۔

اے آزادی دی شمع جگان والے
شمع جگی پر شمع توں دور ہیں توں
توں ہیں دور۔ غمزدہ پر اکھاں کو توں
سینے بھاڑی سنییاں ج غمزدہ ہیں توں
توں ہیں جان کر ڈاں انساناں دی آج
کر ڈاں اکھاں وار ہیرا نور ہیں توں
توں ہیں اوہ جتوں موسا توں ربلیا
ربی رحمت دے سیتے بنیا کوہ طور ہیں توں
آج اکھاں بیراں نے جان دی دے اہوتی
ظلم رو کیا تے دیشی شامی ہے ہن

اے بنگ بندھو تینوں وی پتر ہے ایہ
کہ تیرا بنگلہ پورن آزاد ہے ہن

اس آزادی دی قیمت چیکان بدلے
ہم قیس سالوان نے لعل لٹائے لکھاں
لکھاں سڑ گئیاں مر گئیاں پت پیچھے
پت سنت دے فرض بھائے لکھاں
لکھاں ماریاں ویکپیاں بے پت کر کے
ظالماں ظلم نردوساں تے ڈھائے لکھاں
لکھاں اجڑے کے ڈلیوں پر دلیں نے
بہندی ویراں نے گل نال لائے لکھاں
انت ظلم کھبے ہو یا تے حق وی جے ہو یا
ظالم نسیا تے دیشیں آباد ہے ہن
ایہ بنگ بندھو تینوں وی پتر ہے ایہ
کہ تیرا بنگلہ پورن آزاد ہے ہن

اس شمع دی بندی لاٹ اتے
لکھاں واگ چنگیاں سڑ گئے نے

جہاں جاناں توں جابیا کجھ دی ہر
 تڑپتا سر گئے فی تہیہ جبر گئے فی
 حق مار جیا واسی قتل ہوندا
 قاتل اونیہاں اج اگے دھڑلے فی
 جیوتا انکھ دا انکھیاں آن خطر
 سارا لئی جیوں گئے فی جواکھ سہم گئے فی
 انکھ آن والے دیش دی شان بچھے
 آپ اُجڑ گئے دیش آباد ہے ہن
 ایہ نیک بندھو تینوں وی پیر ہے اسم
 کہ تیرا بیکہ پورن ازان ہے ہن

سردار بہنوت سنگھ شان

پورانان جیوت سنگھ شان ہے۔

تے تیا جی واناں۔ سردار روپ سنگھ ہے۔

منجھ لکھنوی مقبوضہ کشمیر دوج ہے۔ جنم ۲۳ مارچ ۱۹۹۸ء بکری

ہے۔ انہاں دا رنگ کالا قد درمیانہ جسم پٹکا صحت کنزور آتے جیہ رشہ ہے ہن۔
پیر ساتھیاں دوج بیٹھ کے رنج کے گلاں وی کیر لہندے ہن۔ ساتھیوں کو
کافی ٹھیکے سناسے خوش کرے تیا۔ زندگی توں آتے تان میں پیر اس نال کوئی
لگاؤ وی نہیں رکھدے۔ اخلاقی وجہ کنزور صحت بچا ہے۔ پیر ٹری وجہ کچھ مفاد
پیر صحت و نرہاں دے گئے غم نہیں۔ اونہاں کوں سرمایہ دار سلج نال نفرت ہے اتے
مذہب ہے تھیکیداراں نال نفرت گھرنا۔

جائگہ تیا وادھ جیہ۔ یہ کسی تے بے سہارا آدمی دخی دت لہ کو شان
رہندے ہن۔ اونہاں دی کوتیاواں، سنگھ "کچھ کوتیاواں" چھپ چکيا اے۔
ایہ پنجابی سیاست سچہ۔ نیز سنگھ پورہ دے عزل سکیر ٹری نہیں۔

غزل

کمرے کوئی شکایت کس نوں ہر پاسے سیر زوری اے
 شراقت دا اچکل دھندا بن گیا کمزوری اے
 بے کس تے مزدوراں دی کوئی بات نہ پچھے
 مظلوماں دے لہو نال حاکم بھری تجوری اے
 چور بازار تے ملاوٹ ہر پاسے ہے زوراں تے
 ناروک ٹوک کھنم کھڑا چلدی رشوت خوری اے
 دھرم دے پیر اے اندر توں گرم آج پل رہیا اے
 محبوب دے ناناں تے ہو رہی مالوتا دی چوری اے
 اٹھ بھانا دیش دیا۔ تیریاں یاہواں دتھ قیمت دیش دی
 شیرے ہندے تیرے دیش بیچ کیوں ہو رہی رشوت خوری اے

نعل

کئی نعل کوئی نعل کوئی بیت کیے نعل کی رکیا ہے
کوئی نعل کوئی نعل کوئی نعل کوئی نعل کوئی نعل

نعلوں میں تینیاں تے تاتلاں دی تینیاں
بے توم بھڑی تے کس نعل کی نعل کوئی نعل

نعلوں میں سروریاں دی تے کوئی نعل کوئی نعل
نعلوں میں نعل کوئی نعل کوئی نعل کوئی نعل

جیون میں بیت نام تے جیون میں نعل کوئی
نعلوں میں نعل کوئی نعل کوئی نعل کوئی نعل

جیون میں نعل کوئی نعل کوئی نعل کوئی نعل
نعلوں میں نعل کوئی نعل کوئی نعل کوئی نعل

نعلوں میں نعل کوئی نعل کوئی نعل کوئی نعل
نعلوں میں نعل کوئی نعل کوئی نعل کوئی نعل

جو جی سدا دہم گمانی ظالماں دے جبرناں
 اے کا لکھ ظلماں دی ہوناں دھورئی اے
 جیون دی الجھناں تیج الجھن نوں جی کردا
 رب دی نہ عاشقی من نوں موہ ری اے
 اے دلا! ہوش کر بھلا دے وہاں بھڑاں نوں
 جُوز کے جگہ لے قسمت بہت دیر توں سو ری اے
 آڈتوں دانگ طومان دے اڑا دے طلسمی تیریاں نوں
 بیچ جہا منزل آتے تینوں اڑیک لوری اے

خون (3)

کیا جاؤ گیاتے کر کوئی۔ آج ہو رہیا ہے دریدر کوئی
 کس نوں دے کوئی درد اپنا۔ آوندا نہ اپنا نظر کوئی
 بیاسی تیراں نوں پوچھا نہ مانہ۔ نہ بندے دی ہوندے قدر کوئی
 دنا نے نہ کوئی بھوکے اس نوں۔ خواہش کسے دی گئی مر کوئی
 دوا ہے نہ کوئی دعا ہے۔ ہوندا نہ انیاں وا اثر کوئی
 نہ ار تھی آج میری روندے جو رکھا کسے نہ کدی کسر کوئی
 روندے بھل سہکدیاں گلیاں۔ تڑپا اے دتھ ہر کوئی
 بے شک بیجیا آکے چن تے زمانہ۔ نہجوبی کرے آج گدہ کوئی
 کے راہ لوں روتاں مک گتیاں اے رونقاں کدھر کوئی
 دکھ درد دی ہے جس دین بخشی اوہ آج کسے بیشکر کوئی
 جو ظلم ڈھائے کسے آج تک پاس اس ابیدانہ اثر کوئی
 دل دی دلیز تے دیر دیاں موندی ہی سہکدی سرھ کوئی

غزل

(4)

زمانہ اوہدے دم تے مجا رہیا اے آج
 گبریاں لیس لیسیر جو اپنا سی رہیا اے آج
 کوئی دیکھے اٹھا پردہ زمانے دے منہ توں
 آدمی ہی آدمی والہو پی رہیا اے آج

ہاتھ چادر زردی سب قانون سر پیئے ہیں
 نال زرد دار کرنا کی رہیا اے آج
 کو کھلتے کار کہ مھرے عیش تے مہار لہڑی
 گھول نال بے کس دے نہ کوئی رہیا اے آج

سوچاں نے خپ لیا اے حباں توں مارا س
 کزن گان چوں آجا کیول ساہ رہیا اے آج
 فخر کیوں نہ کرے اسیں اس نال تے
 غماں نال گھلے کس مجا رہیا اے آج

منوہر سنگھ چاکر

1933ء

اے بیادیاں دیاں نورانی چوٹیاں جو نیلے آکاشاں نال جگیاں جگناں
توں کچھ سرگوشیاں کر رہیاں نے۔ اونداندا سرسبز جھولی دتھ اک جھوٹا جھیا
رینک نیڈ "نکر" تے۔ جو آج کل مقبوضہ کشمیر توں شوکت کر رہیا
تے۔ اسی پتہ دا اک ٹوٹا میں دانن اپنا دتا لتا تے سندر تا آب
پرگٹ کر داتے۔ "ٹینکی شاہ درمن" اوہ منوہر سنگھ چاکر دا جم اتھان

قدرت دیاں کماں دتھ بندے دا داخل ہنس ۱۹۲۷ء دے گورنمنٹ
سے دتھ پائے پتہ دار امین سنگھ جی داسا یہ بزرگی سدالٹی سرتوں اٹھ
گیا۔ تے گھر گھاٹ دی جھٹ گیا۔ اوندوں توں بے سروسامانی دی حالت
دتھ آج کل سرنڈر تھی کینپ سنبل وارڈ دتھ دتھ اک تھگی بنا کے دتھ
کٹ ہے تے۔

دقاداری۔ محبت تے سادگی اونداندا خاص شہوہ ہے۔ اسے جذبے
دے پھل سر وی پتھر ۱۹۵۲ء دتھ اوندانے اپنی جان دی پرواہ نہ کردیاں
پھوٹیاں اک بھیا تک دریائی طوفان دتھ گھرے پھرے (54) انڈین
سٹریٹ دے جوتھان توں محبت تے مسترد جوں بچاؤن دی سہا یکتا کینپی سسی۔
جستے جوں کشمیر کاسے اوندانے اک مان پتھر Gallantry Certificate
پروان کیتا۔ آپ پیمانی ساہتہ بھیا بزرگ لہورہ دے میرے۔ اتے پنجابی دتھ
نکوتیا لکھن دی شوق دی رکھدے تے ب

جسونت سنگھ شان

منوہر سنگھ چائے

مان سنگھ بہار کو

وشوا فاتحہ دل

اوپر منور ہو چکا کر

منہ پی

محبور دا لہو نہ پی اوصہ پاپی
 ادھی محبوری تے عیش و اجیون نہ جی
 ایہہ تاں ناسور ہے تیری زندگی دتھ
 اینوں توں گٹ گٹ نہ پی ! !
 اوصہ پاپی محبور دا لہو نہ پی

ادھی محبوری اک ابلدا ہے لاوا
 جوکے نے اپنے یراں نال ڈھکیا
 اس اتے بنا کے توں نیگلہ نہ جی
 اوصہ پاپی۔ محبور دا لہو نہ پی

مانوتا سا بھی اے اید حق نے تجھے
 قدراں اچیاں نے چاکر امید کراہیے
 سمجھ جا سنبھل جا جھٹ آیا دھاپی
 اوصہ پاپی۔ محبور دا لہو نہ پی

سکیت

دھرتی دیا بندیا دے کی لہجہ ایں اتیراں توں
 چھڑیئے زہر بھرے تیرے لہجے اندراں چوں
 مالوئا دے گلشن تے توں ورثا کریں اگاراں دی
 تے دیتج پلڈراں دے توں لبھیں سوہنی چھب بہاراں دی
 بھٹی چادر مالوئا تے دھبے نے جو کالے کالے
 کسبے رحم دے ظالم تھنے ڈولے نے ایہ پریم ملیے
 دیکھیں جے کزنج لگاے اک تصویر ہے بندی جادی
 صدر کتبیڈی۔ ماڈن لوہے نالے پیارا یا پوگا ندھی
 ایہ جو روشن چن ستارے تیرے بدلاں دیتج کدے جانڈے
 اُدھر توں دھیان نہیں کیتا ایہ سگر کیوں سکے جانڈے
 بان آدم دار کھار کڑ توں دیتج پلڈراں چین اگاریں
 نہیں ہے دھرت تے جھگی تیری دیتج اکاش مل نیادیں
 ایہ جو تیری عادت بن رہی اسدا اثر ہے تنگ داپیرہ
 بھانویں دیتج پلڈراں اڈیں پیر دھیا تیرا سنے نہاں

سُن دے اس دھرتی دے اُتے لے کھون ہے بڑی تقایا
 امن دا سورج لبھو لیں جے کمراندھیراں دا ہوجائے صفایا
 اکیٹا راکٹ دِج بہ کے جے کھوجیاں توں پیار ستارے
 مانوتا دی گھکشاں دِج چن سورج نے تے ستارے
 دھرتی تے ہتھاں بہتری جے جیون دا ڈھنگ ہے تیتوں
 نہیں تاں چن رہیا اک پاسے کل پکدڑ وی تنگ ہے تیتوں
 دھرتی دیا بندیا دے کی لبھتا ایں رنیراں توں
 چاکر دی من لیں جے لبھ لے من مندران چوں

شکوہ

انار۔ منہ پر لکھا جا کر

تیریاں سمجھ سراحیاں چوں ساتیا!
 چہ مل سکی اک بوند دی!!
 اس تڑپا رہی روح مے لئی
 جو رحمت دی ضمانت سہی

ہاجر مے درد مے لئی
 بیون دا وان بخشش توں
 اوہدے لئی آخری دارو
 جو اہرت سہی نعمت سہی

پیمبر لسیاں نظر ان توں
 نہ پچھیا حال روگی دا
 سیجا! تیری ایہ غفلت
 اوہدے لئی قیامت سہی

جسے دیکھ کر تکیہ نمبر دا
 سچ جانندی جان فکری چوں
 پر منزل عاشقاندی برقع
 ایہہ نئی منزل ندامت سی

آپن دیکھ جا آ کے
 گھڑی بھر اس دیپاے نوں
 اوہہ جینڈی ترس رہی جا کر
 تیری جو اک امانت سی

آرزو

پھر آجان رکڑاں بیج کھڑے
 مٹ جان دنیا چوں جھگڑے
 سناٹے کے نوں کوئی جا بے نہ ہرگز
 نہ مجبور دے کوئی کے دھڑے - میری آرزو ہے
 کوئی حاکم کے دانہ محکوم ہو دے
 دانی کیا دے نہ کوئی سوم ہو دے
 جیوں جیڑ جڑ کے رہا دے نہ لڑے
 جتناں تیج بدھی ہوئی (اک) قوم ہو دے - میری آرزو ہے
 منصب دے بھلے ایہ جھوٹے جو ساؤ
 ایہ دسدے جو بانی تے پندے نہ لہو
 ہے اٹھ جان بھٹے منکھ دے سر توں
 ایہ سناٹے پیچر دے کیڑے راہو - میری آرزو ہے

تیرے درتے تیج کے میری جان کے
 جہ نیکے تیرے عشق دی طعن نیکے
 چاکر رہیا اس دج زندگی بھر۔ میری آرزو ہے

مان بھارگو

ناں۔ مان سنگھ بھارگو۔

یتاچی داناں۔ سردار حکم سنگھ۔

جمن۔ مہان پنجابی کوی۔ وردوان۔ مہینہ کار۔ اے گور بانی ہے
 دیا کھیا کار بھائی بالک سنگھ بسالی دے پنڈ دریاں (پونچھ) دے
 ۱۹۹۹ء بھارگو ۹ پوہ نوں ہویا۔ سرکاری کاغذاں وچ ۱۹۳۷ء
 درج ہے۔

ودیا۔ ایم۔ اے (پنجابی) پنجابی یونیورسٹی پٹیالہ توں۔ پریکھا کر
 اتے۔ بی۔ ایڈ جیوں د کشمیر یونیورسٹی توں۔

رجپناں!۔ "تھکان" کاویہ سنگریہ ۱۹۶۵ء

"سنگھرش" " " ۱۹۷۲ء

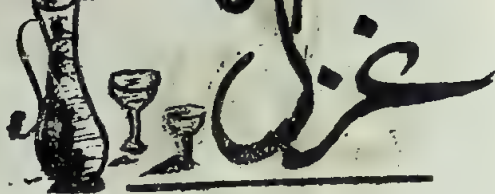
جیوں د کشمیر وچ پنجابی کوتیا اتے د کشمیر کھون کر دے ہن۔
 کئی پنجابی لیکھکاں نے افریقہ تے ریاستی سامہ دے مختلف پیلاں تے

لکھکے جھاپے نے۔ اک کہانی سنگریہ، اک لکھکے

سنگریہ اتے اک کاویہ سنگریہ جین لکھیا نے۔

پنجابی سامہ سجھا دتیر سنگھ پورہ داپورا لان والا بانی ہے۔

اے پوری ہوئی نہیں سہی ارماناں دی گئی
 ہاتے تو رقی پہ گئی ساہنوں طوماناں دی گئی
 اے پیراں بیچ چھالے سن جسم سن چور چور
 کہ بھینسی ہی پی گئی یار تو تھکاناں دی گئی
 دیش دے ہی نام تے ہن دیش لدا اوجھ کے
 پیکار اٹھی اکھ عزت تے سہاناں دی گئی
 جے جوانی ہے جانتا کھوے خون کیوں نہ
 یاد کر کے دیش تے ہوئے قرباناں دی گئی
 وطن پرستاں توں ہویا یار و کنار اک نصیب
 منجہ ہمارے رہ کے تے کر دے طوماناں دی گئی

غزل

بیت تیرا اچھلاں دانیاندا رہیا ہاں
 ایچ خوشبو شیریں نئی نوی پھیلے اندا رہیا ہاں
 تیرے بختے پیارے بدلے غماں توں
 جگر والہو میں پلاندرا رہیا ہاں
 وذا کردیاں میں تھکیا کدی ناں
 ہاں سینے جی تیری لاندرا رہیا ہاں
 صفحہ درج جدوی تیرا ذکر ہویا
 محفل چھوڑ میں اٹھ جاندا رہیا ہاں
 کوئی نہ تیرا نہ بے راز ہووے
 بواں سچ سخن دی دباندرا رہیا ہاں
 اک وی قدم تے توں ٹھوکر نہ کھاویں
 تیرے مہاں اتے دل جلدندرا رہیا ہاں

غزل

جدید وی انسان دی کہتے تو ہمیں ہوندی رہی
 تیرے پیری کلوکاں مار دی روح زندگی روندی رہی
 کہہ سکی نہ جدیدی گل دل دی اے زندگی
 اس حال تے ہر قلم دی سنگ زندگی روندی رہی
 اندونیشیا۔ سوڈان ہے جہاں ہے بیت نام
 قتل ہو یا بنگ دی تاں ساڈی چند روندی رہی
 توں رام۔ کرشن۔ نانک بن کے دیکھ لیا انسان
 مکی نہ اتی ظلم دی جوگیں توں ہوندی رہی
 کہ مٹی ہے پیاس منکھ دی مٹی دی؟
 چو رہی رت ہن وی جوگیں توں چوندی رہی

انسان ہاں یہ انسانیت دے طلب گار ہاں اس کوک
منگھیا لٹیاں جیسے پیار دے مشتاق لٹیاں خار ہاں اس کوک
جیسے پے گندیاں دیوچ نکاں کھلاوڑ واسطے
خزراں دے اوٹھ بھلا پیغام پیار ہاں اس کوک
لے لئے دنیا دے غم خوشیاں توں غم صفا توں لٹیاں
تس ہی دے کئے پیسے غم خزاں ہاں اس کوک
جھکنا پوتے نہ منگھ توں کئے منگھ دے سہا منے
خود توں کیتا بستہ جہاں اوٹھ خود دار ہاں اس کوک
منگھ دی ہونی بد لئی جہاں ہے اس سنار وچ
کہنے جو دے نال اور ہر دے پیار ہاں اس کوک
ساڈے تے ہوندا نہیں ہن دکھ منگھ دا کوئی اثر
ہرے ہر رنگ وچ سرشار ہاں اس کوک

کتیاں کار کو کھٹی تے امار می ساڈے لہو توں ہی اُساوی
 تہا توں معاف کر دے رہیے کیتے دلدار ہاں اُس لوک
 سمجھو نہ اک اک مار کے روک لوڈے گئے تقداسیہ
 لہو وِج دھرتی رنگن لئی بے شمار ہاں اُس لوک
 دنیہ سے ہو دھسکی جیل دی گولی دی سہرا تے موت دی؟
 اے موت جینون قوم جس لئی بے قرار ہاں اُس لوک
 دھرتی تے لکھنا گیت جہاں نہکھ دے اتہاس دا
 لہو ناں لکھنا والے کوئی کلاکار ہاں اُس لوک
 سہراں تے کفن بن کے تیلیاں دھر کے سیس
 کھلے گھر ان توں باہر باغی قرار ہاں اُس لوک

شری و شواناتھ دل

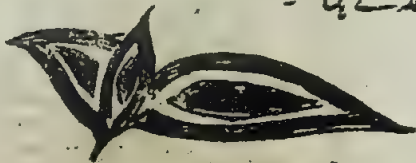
ایم۔ ایس۔ سی۔ ایل۔ ایل۔ بی

آپ جی دا جنم 26 فروری 1945ء نوں میلاں دھرم سال (پونجھ) مقبوضہ کشمیر دے ہویا۔

تیاجی دا نام اے شری دُونی چند سُورن ہے۔
1947ء دے قیامی مہینے دے شکار سون مگروں پونجھ توں جوں تے مرط
ریشم سنگھ دے آنا پیا۔ ظلم دے ظلم دے خلاف اک سختی آواز جگن دی
خاطر کو تیا دا راجھوٹ ہویا۔ حیرانگی دی گل نے کہ لوکی کو تیا توں کلا۔
کلا لہی کیوں کہر چھپے ہیں۔ پہلے کوی دی پٹلی کو تیا تاں اُس دی آہ
ہی اہی۔

نوں جہارت توں کو تیا کرنی شروع کیتی۔ زندگی دے ہر موڑ تے
کوئی کو تیا کھجوان لہی آجاندی ریٹی۔ کو تیا گھٹ تے غزل نہیں آئی۔ جو
آئی سو خوب آئی۔

سرمایہ داری تے فرتر میرے تنی نال کہے وی سمجھوتے دے ہنوت
مٹالے ہن۔ طبقاتی جدوجہد دے حامی ہن۔ جادو بیانیہ دے
مقرر ہن۔ سب توں زیادہ دلچسپی انسانی اشیاء داخل اڈھونڈن
دے رکھدے ہن۔

سحرِ مرے

اک بار مجھے توں مل جاندا زندگی دی شام آ توں پہلاں
 اک بار تے چائیں ہو ہی جاندا اس آخری شام آ توں پہلاں
 شراب عشق و امرا توں کی جائیں او سیلیا
 مینجانے توں توں گویوں توں آخری جام توں پہلاں
 جیون تے ہوتا ہے ہوشیاری بے ہوشی ہے چھارشی
 گل ہوش دی کر چکے ہاں آخری جام توں پہلاں
 پتہ نہیں کیوں اے میرے تے الزام منکری دا
 سیدے تان کر دا ہی رہا ہاں تیرے سلام توں پہلاں
 دلاں دے سودیاں توں ادھناں کی جانتا میرے ہانیا
 جو کر دے نیں گل نفع دی ہر آغاز تے انجام توں پہلاں
 بوجھ دل دا ہر پل ہے ودھدا ہی جا رہیا
 رہا نہ ہو لاکھ دہائیوں کیوں آخری مقام توں پہلاں ؟

شری و شواناتھ دل

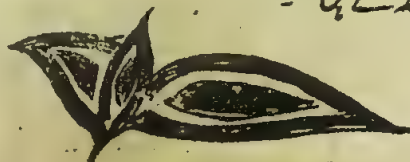
ایم۔ ایس۔ سی۔ ایل۔ ایل۔ بی

آپ جی دا جنم 26 فروری 1945ء کوں میلاں دھرم سال (پونچھ) مقبوضہ کشمیر دیکھے ہریا۔

تیاجی دانام۔ شری دوئی چند سورن ہے۔
1947ء دے قبائلی جے داکشکار ہون مگروں پونچھ توں جیوں تے مڑ
رہبر سنگھیلے آنا پیا۔ ظالم دے ظلم دے خلاف اک سخت آواز جکین دی
خاطر کو تیا دا پھیل پھیل ہو گیا۔ جرائی دی گل نے کر لوکی کو تیا توں کھلا۔
کھلائی کیویں کہہ چیلے ہیں۔ پہلے کوئی دی پٹی کو تیا تاں اُس دی آہ
ہی اہی۔

نویں جہاوت کوں کو تیا کرنی شروع کیتی۔ زندگی تے ہر موڑ تے
کوئی کو تیا لکھوان لئی آجاندی رہی۔ کو تیا گٹ تے غزل بہی آئی۔ جو
آئی سو خوب آئی۔

سرایہ داری تے فرقیہ پرستی نال کسے دی سمجھوتے دے سنت
مخالفت ہن۔ طبقاتی جدوجہد دے حامی ہن۔ جادو بیانیہ دے
مقرر ہن۔ سب توں زیادہ دلچسپی انسانی اشیاء داخل اڈھونڈن
دے رکھدے ہن۔

تحریک

اک بار جے توں مل جاندا زندگی دیاں توں پہلاں
 اک بار تے چائن ہو ہی جاندا اس آخری شام توں پہلاں
 شراب عشق دامن توں کی جانیں او سیلیا
 مینجانے توں توں گویوں توں آخری جام توں پہلاں
 جیون تے ہن بے ہوشی ہی بے ہوشی ہے چھارٹی
 گل ہوش دی کر چکے ہاں آخری جام توں پہلاں
 بیتہ نہیں کیوں اے میرے تے الزام منکری دا
 سیدے تاں کر دایا رہیا ہاں تیرے سلام توں پہلاں
 دلاں دے سودیاں نوں اوہناں کی جاننا میرے ہانیا
 جو کر دے نیں گل نفع دی ہر آغاز تے انجام توں پہلاں
 بوجھ دل دا ہر پل ہے دودھ دا ہی جا رہیا
 پیرانیوں میں لالہ دیاں کیوں آخری مقام توں پہلاں ؟

عکس

سچے موتیاں دی بھال وچ زندگی نوں گمال بیٹھے ہاں
 نمڑن دی گل کی ہاتھیا جیلاسنہ اس وچ بھال بیٹھے ہاں
 ہر مکان تیری کے سچ دا بھلاو دے گئی
 قلندے دے اک بار پھر لٹ جان تے بے حال بیٹھے ہاں
 اک زخم کھان تے نکلے ساں تلاش وچ ہر ہاں دی
 راہ علاج وچ زخم ہزاراں ہی نویں ہن پال بیٹھے ہاں
 سچ دی راہ وچ بھگن دی سزا سے کسے نوں
 راہ دھاتے ایسے لئی دلاں نوں پال بیٹھے ہاں
 جیساں دیریاں ہمیش ہی دتا اے درد دلاں نوں
 ساڈا جیڑاے کہ اسیں پھر اوتناں دے نل بیٹھے ہاں

غزل

دیا یہ عشق و تیغ شمع جلانا چاؤندا ہاں میں
 در در عشق توں پھر جگانا چاؤندا ہاں میں
 دلاں دے زخم نہ بھرے نہ بھرن گے کہیں
 نشتر پھر دلاں تے کھانا چاؤندا ہاں میں
 تھمیریاں توں ہمیشہ ہی دھرت توں رحمن دے لئی
 دلاں دے چائنہ ستاریاں توں بنانا چاؤندا ہاں میں
 جہاں باغاں توں چین دے دشمن نے خاک کر گئے
 اوناں ویرانیاں توں گلشن بنانا چاؤندا ہاں میں
 کی ہو یا ہے نہ ہر دھس تک اے بچ گئیہ
 سستے ناگیاں توں لے پھر جگانا چاؤندا ہاں میں

غزل

ترے بغیر جو بھی پل جما رہیا ہاں میں
 اپنے ہمراہی ہو دے گھٹا پی رہیا ہاں میں
 کی ہو یا تیرا منیا نہ سبھتوں چھٹ گیا اے ساقی
 خیال لاں تاج اے دی پی رہیا ہاں میں
 شکوہ ہے یاراں توں اے دی اس سیرتے
 جد خوشیاں دے کے غماں توں پی رہیا ہاں میں
 زندگی دے سب تہ جھین جان تے دی
 حیران ہے دنیا کر اے جی رہیا ہاں میں
 سٹ لان دے بعد گلہ ہے یاراں توں کر
 کیوں اوہے ہم سبھتے سی رہیا ہاں میں

19175

جہوں پر شنگ پر سیس موتی یا ناز جہوں